

Отримано: 6 листопада 2019 року

Прорецензовано: 9 грудня 2019 року

Прийнято до друку: 11 грудня 2019 року

e-mail: natkrushyn@gmail.com

DOI: 10.25264/2519-2558-2019-8(76)-104-106

Крушинська Н. І. Сучасні підходи та інноваційні технології формування іншомовної комунікативної компетенції студентів немовних спеціальностей. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог: Вид-во НаУОА, 2019. Вип. 8(76), грудень. С. 104–106.

УДК: 811.111

Крушинська Наталія Іванівна,
викладач кафедри теоретичної та прикладної лінгвістики
державного університету «Житомирська політехніка»

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У статті аналізуються основні методики формування іншомовної комунікативної компетенції студентів немовних спеціальностей. Особлива увага приділяється методиці викладання іноземної мови у сучасному немовному вищому навчальному закладі. Також у даній статті розглядаються інтерактивні методи навчання іноземної мови за професійним спрямуванням та імплементація у навчальних процес інноваційних технологій формування професійної іншомовної компетенції у комунікативному аспекті, оскільки глобалізаційні процеси вимагають якісно нового підходу до навчання іноземній мові майбутніх спеціалістів, котрий передбачає не лише володіння основними компетенціями, а й глибокими знаннями соціокультурних особливостей. Поза тим, було здійснено аналіз засобів інформаційних технологій у формуванні іншомовної комунікативної компетенції.

Ключові слова: іншомовна комунікативна компетенція, інформаційні технології, змішане навчання, проектна методика, соціокультурні особливості, інтерактивні методи навчання.

Nataliia Krushynska,
Teacher of theoretical and applied linguistics department
Zhytomyr Polytechnic State University

MODERN APPROACHES AND INNOVATIVE TECHNOLOGIES AT FORMING THE COMMUNICATIVE COMPETENCE OF NON-LINGUISTIC STUDENTS

The article analyses the main methods of forming foreign language communicative competence for the students of non-linguistic specialties. The special attention is paid to the methods of teaching a foreign language at the contemporary non-linguistic higher educational institution. Besides, the article also considers the interactive methods applied to teaching a foreign language for professional purposes and supply the educational process with implementing the innovative technologies of forming professional foreign language competence in the communicative aspect as globalization processes require a qualitatively new approach to teaching a foreign language to the future specialists, and this approach presupposes not only mastering the main competences, but it also implies profound knowledge of the socio-cultural peculiarities. In addition, it was also carried out the analysis of the information technologies means in the formation of foreign language communicative competence.

Key words: foreign language communicative competence, information technologies, blended learning, project method, socio-cultural peculiarities, interactive teaching methods.

Постановка проблеми. Згідно сучасних досліджень, іншомовна комунікативна компетенція інтерпретується як необхідний для людини рівень досвіду особистісної взаємодії, котрий має на меті успішне функціонування у суспільстві з огляду на власні здібності і соціальний статус [4, с. 13]. І особливо гостро ця проблема постає в контексті іншомовного спілкування в умовах глобалізації суспільного простору. Інтеграційні процеси у світовій спільноті вимагають від сучасного фахівця не лише професійних знань, а й володіння іноземною мовою у якості інструменту професійної комунікації для повноцінного обміну навчальною та науковою інформацією, ознайомлення з новими тенденціями спілкування ділової сфері.

Актуальність статті полягає в тому, що інтеграційні процеси української освіти у європейській освітній простір вимагають особливої уваги до вивчення іноземної та мови та підвищують її важливість не лише як навчальної дисципліни, але і як інструменту володіння вузькогалузевою спеціалізацією. Крім того, наразі програми академічної мобільності студентів стають дедалі доступнішими та популярнішими. Участь у таких проектах передбачає володіння іноземною мовою за професійним спрямування на поглибленому рівні, який уможливорює сприйняття навчального матеріалу іноземною мовою та проведення наукових досліджень. Однак втілення у життя європейських принципів стосовно оволодіння іншомовною компетенцією у багатомовному світі має перешкоду у вигляді проблеми пошуку ефективних методик у вивченні іноземної мови як у ланці середньої освіти, так і у вищих навчальних закладах.

Іншомовна комунікативна компетенція як складова комунікативної культури є невід'ємним компонентом підготовки студентів сучасних вишів [16, с. 82].

В результаті розширення економічних та культурних міжнародних зв'язків, виникла необхідність поглибленого вивчення іноземних мов в українських вишах, що передбачає підготовку майбутніх кваліфікованих фахівців для більш консолідованої міжкультурної комунікації [3, с. 177].

В результаті багаторічної праці науковців під керівництвом Ради Європи вдалося розробити лінгводидактичні засади у вивченні європейських мов у розрізі комунікативно орієнтованого підходу до навчання іноземних мов у вишах. Обмін науково-технічною інформацією був одним із основних мотивів його імплементації у навчальну практику. Основною засадою цього підходу є орієнтація на опанування мови як засобу комунікації у реальних життєвих ситуаціях [9, с. 12].

Таким чином, метою навчання іноземній мові у сучасних вишах є оволодіння іноземною мовою одночасно як засобом спілкування, так і набуття професійно спрямованої іншомовної компетенції, що сприятиме успіхам у подальшій професій-

ній діяльності. А це, в свою чергу, вимагає розробки різноманітних підходів та методик стосовно формування іншомовної компетенції у студентів різного рівня іншомовної підготовки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій свідчить про наявність значної кількості наукових досліджень за таким напрямом: формування іншомовної компетенції (О.В.Романова, О.Чермерська та ін.), проектна методика (І. Зимня, І. П. Підкасистий), інноваційні підходи до навчання іноземної мови професійного спрямування (О. Андрущенко, І. С. Башмакова, О. І. Плотнікова), особливості набуття іншомовної компетенції у мовних та немовних вишах (Є. Шубин, Л. Пасова, Є. Щерба), розвиток іншомовної компетенції майбутнього фахівця (Л. Біркун, І. Зимня, Г. Китайгородська, С. Козак, Є. Пассов, В. Сафонова, Д. Хаймс). Проте слід зауважити, що дані аспекти були досліджені дещо фрагментарно, коли певні вчені переслідували конкретні цілі у конкретних комунікативних ситуаціях, що не сприяло цілісному розумінню поняття іншомовної комунікації та ефективних шляхів її засвоєння. Саме тому видається логічним, що іншомовна компетенція має базуватися на певних принципах, і лише в такому випадку має місце вузько орієнтований професійно спрямований підхід до вивчення іншомовної компетенції.

Метою статті є намагання визначити основні принципи формування іншомовної компетенції студентів немовних вищих навчальних закладів.

Відповідно, **завданням** дослідження є визначення основних дидактичних методик навчання іноземної мови, аналіз структури іншомовної комунікативної компетенції студентів сучасних вишів, визначення експериментальним шляхом найефективніших методів формування іншомовної комунікативної компетенції студентів при вивченні іноземної мови (зокрема, англійської).

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Національної доктрини розвитку освіти, одним з основних напрямів оновлення змісту вищої освіти є забезпечення якості освіти, базуючись на новітніх досягненнях науки, культури та соціальної практики. Наразі формується тенденція до посилення комунікативної спрямованості навчального процесу та його наближення до реального спілкування. До того ж, для більшості фахівців у галузі викладання іноземних мов, інноваційність інтерпретується як, власне, комунікативність. Таким чином, методичним змістом сучасного заняття з іноземної мови повинна бути, передусім, комунікативність та формування відповідної комунікативної компетенції, котра визначається як уміння ефективно використовувати знання за різних обставин професійного спілкування з різними учасниками комунікації та здатність користуватися мовою в залежності від конкретної ситуації [12, с. 65].

На нашу думку, найважливішою характеристикою комунікативного підходу є використання автентичних матеріалів, користь яких складно переоцінити, оскільки саме вони використовуються носіями мови. Автентичні тексти професійного спрямування є джерелом поповнення фахової термінологічної лексики та предметом для комунікативно-мовленнєвої діяльності студентів [16, с. 79]. Мовленнєва взаємодія студентів, котрі вивчають іноземну мову, за участі викладача, може відбуватися у різних формах: парах, триадах, невеликих групах, усією групою. Для досягнення результативної іншомовної комунікації слід окреслювати кінцевий результат, чітко визначати мету спілкування та застосовувати комунікативні завдання. Тому це передбачає дотримання певних комунікативних стратегій, котрі сприятимуть отриманню бажаного результату. У контексті професійного спілкування такими є стратегії співробітництва з урахуванням фахових інтересів.

Для формування комунікативних знань, умінь і навичок викладачі іноземної мови користуються інноваційними методами навчання, котрі комбінують комунікативні та пізнавальні цілі, зокрема інтерактивні методики навчання іноземних мов, спрямовані на розвиток особистості та розкриття її творчого та професійного потенціалу. Інтерактивне навчання передбачає залучення практично всіх студентів до процесу пізнання. Спільна діяльність у процесі засвоєння навчального матеріалу означає, що кожен робить свій особливий особистий внесок, обмінюється знаннями, засобами діяльності, креативними ідеями.

Як правило, інноваційні методики навчання іноземних мов базуються на гуманістичному підході, що, за означенням, створює передумови для поліпшення навчального процесу в цілому.

Основними засадами сучасних методів навчання іноземній мові є наступні: орієнтація занять на студента (learner-centered lessons), змістовність занять, спрямованість на досягнення соціальної взаємодії завдяки допомозі викладача в якості language facilitator, інтеграція мови та засвоєння її за допомогою знань з інших наук (яскравим прикладом є освітній підхід CLIL – Content and Language Integrated Learning), рух від цілого до окремого і навпаки (inductive and deductive approaches). В сучасній методиці викладання іноземної мови існують різні варіації щодо формування комунікативної компетенції студентів нелінгвістичних спеціальностей, а саме: Cognitive Approach, Interactive Training, Co-Operative Learning, Content-Based ESL Programme, Cognitive Academic Training Approach, Blended Learning, Peer Teaching, Content and Language Oriented Learning тощо. Варто зазначити, що інтерактивні методи навчання можуть бути легко застосовані практично до всіх його видів: очного, заочного, дистанційного, за допомогою Інтернету тощо.

Цікавим є те, що під час проведення аудиторних занять за інтерактивною методикою викладач перестає виконувати роль єдиного та референтного джерела знань. Натомість викладач виступає активним учасником комунікативного процесу, направляючи дискусію, дебатити чи диспути у потрібне русло, тобто виступає у ролі language facilitator. Користь такого підходу важко переоцінити, оскільки саме за таких умов студенти вчаться не лише висловлювати свою думку та відстоювати власну позицію, а й шукати шляхи вирішення певних проблемних питань власне через процес комунікації в групі. Надзвичайно дієвим за таких обставин є моделювання комунікативної ситуації, наближеної до реального життя. Саме ця методика найефективніше допомагає використати лексику за професійним спрямуванням та засвоїти певні соціокультурні аспекти. Для прикладу, візьмемо заняття у групі студентів, котрі вивчають туристичний менеджмент. Традиційна подача нової лексики та тренування за традиційною схемою не є надто ефективною. Натомість, на нашу думку, слід використати наступні методики, котрі передбачають роботу в малих та великих групах. Наприклад, можна змоделювати уявну ситуацію, коли одна робоча група певної туристичної фірми збирається у відрядження до Ірландії, друга – до Австрії, третя – до Норвегії. Усі групи мають самостійно скласти список необхідних речей (наприклад, це може бути одяг, особисті речі, документи), карту маршруту, проаналізувати trip advisor щодо готелів та закладів харчування міста призначення, дізнатися інформацію щодо транспортного сполучення у цьому місті тощо. Далі студенти обмінюються самостійно набутою інформацією, при

чому кожна група має робити нотатки під час виступу своїх однокласників, після чого студенти додають, на їхню думку, ті елементи, котрих бракує, задля того щоб зробити це уявне відрядження максимально корисним. Така, свого роду, проектна методика надзвичайно сприяє засвоєнню активного лексичного запасу та формування соціокультурної компетенції, оскільки студенти ще мають ознайомитися з культурними особливостями країни, до якої має бути це змодельоване викладачем відрядження. Крім того, можна також засвоїти певні граматичні структури, склавши кодекс правил поведінки у певній країні, використовуючи конструкції з модальними дієсловами. Можна також використати методику *blended learning* (змішаного навчання), коли студент отримує певні знання як самостійно, так і за допомогою різноманітних освітніх інтернет-сайтів (наприклад, EngVid, English for a Minute тощо). *Blended learning* не має часових та територіальних обмежень, студент може займатися за такою методикою у будь-який зручний час та у зручному місці. Проте, оскільки немає зворотнього зв'язку від *online* викладача, на аудиторних заняттях слід закріпити пройдений *online* матеріал.

Також, на нашу думку, гарною комунікативною методикою є *peer teaching*, котра полягає у навчанні студентів один одного. Цей підхід до навчання має багато сильних сторін, а саме: прямий обмін інформацією між студентами сприяє активному навчанню; студенти почуваються більш відкрито та розкрито при спілкуванні з рівними за статусом; однолітки тримаються в рамках одного дискурсу, що сприяє кращому розумінню; студенти посилюють свої власні знання завдяки інструктуванню та навчанню однолітків.

Отже, для організації ефективного спілкування студентів іноземною мовою в рамках професійно-орієнтованої комунікації, викладачу слід володіти технологією грамотного застосування наступних прийомів: проектного навчання, змішаного навчання (*blended learning*), навчання студентів один одним (*peer teaching*), технології формування груп, координування взаємодії груп, контролю часу та якості комунікативної взаємодії. Важливим є також вибір об'єктів проектно-діяльності та врахування рівнів мовної підготовки студентів. Вище перелічені методики дозволяють не лише підвищити мотивацію до вивчення іноземної мови професійного спрямування, але й формують особистий дослідницький досвід, котрий сприяє розвитку іноземної комунікативної компетенції.

Інформаційні технології, котрі передбачають потужні можливості з комплексом програм та устаткування, є важливою частиною інноваційних технологій навчання іноземної мови. Сукупність технічних та навчальних засобів уможливує подачу інформації у текстовому, графічному, звуковому, анімаційному та відео форматах. В залежності від методичних завдань, освітні мультимедійні технології можна умовно розділити на програмно-методичні, навчальні, контрольні [10]. Завдяки поєднанню різних форматів інформації мультимедійні програмні засоби дають змогу імітувати реальні процеси та візуалізувати абстрактну професійну інформацію завдяки моделюванню ситуацій.

Висновки. Задля сприяння подальшому вдосконаленню процесу навчання іноземної мови за професійним спрямуванням та формуванню іноземної комунікативної компетенції студентів немовних спеціальностей, можна вважати доцільним застосування освітніх та мультимедійних технологій, професійно орієнтованого та проблемного підходів до навчання через інтерактивну діяльність у контексті фахового спілкування.

На нашу думку, методики проектного навчання, змішаного навчання (*blended learning*), взаємо навчання (*peer teaching*) якнайкраще сприяють формуванню іноземної комунікативної компетенції у студентів немовних вишів, і заслуговують на подальшу розробку та вдосконалення. Через тривалі інтеграційні процеси до Європейського освітнього простору та збільшення популярності програм академічної мобільності студентів, саме розвиток комунікативної компетенції в рамках професійного спрямування є найбільш перспективним та вартим подальшого вдосконалення.

Література:

1. Андрущенко О. Англійське професійне спілкування з використанням ІТ. *Відкритий урок*. 2012. № 1. С. 56–60.
2. Башмакова І. С. К вопросу о формировании умений профессионального общения у студентов неязыковых вузов. *Вестник МГЛУ*. Вып. 477. М., 2003. С. 44–46.
3. Вища освіта України і Болонський процес: навчальний посібник / за ред. В. Г. Кременя, авт. колектив: М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш та ін. К.: МОН, 2004. 288 с.
4. Вольфовська Т. О. Комунікативна компетентність молоді як одна з передумов досягнення життєвої мети. *Шлях освіти*. 2001. № 3. С. 13–16.
5. Гез Н. И. Формирование коммуникативной компетенции как объект зарубежных методических исследований. *Иностранные языки в школе*. 1985. № 2. С. 17–24.
6. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. К.: Академвидав, 2004. 352 с.
7. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. видання д.пед.н., проф. С. Ю. Николаєва. К.: Ленвіт, 2003. С. 24–73.
8. Пассов Е.И. Концепция коммуникативного обучения иноязычной культуре в средней школе. М., 1993. 125 с.
9. Плугатарьова О. І. Використання Інтернет-контенту під час вивчення іноземної мови. *Англійська мова та література*. 2011. № 11. С. 14.
10. Полат Е. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования. М.: Академия, 2000. 272 с.
11. Пометун О. І. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід / освіти (філологічні спеціальності та спеціальність «Переклад»). Вінниця: НОВА О. І. Пометун, Л.В. Пироженко. К.: А.С.К., 2004. 192 с.
12. Романова О. В. Модель формирования профессиональной компетентности учителя. *Педагогика*. 2012. № 2. С. 63–70.
13. Черемська О. Формування мовної і комунікативної компетенції мовної особистості у вищій школі. *Вища освіта*. 2010. № 12. С. 63–72.
14. Черноватий Л. М., Карабан В. І., Набокова І. Ю. Практичний курс англійської мови. *Підручник для студентів другого курсу вищих закладів*. КНИГА, 2005. 356 с.
15. Canal M. From communicative competence to communicative language pedagogy // Richards J. and Schmidt R., (eds.) *Language and Communication*. London: Longman, 1983. P. 2–27.
16. Hymes, D. (1972). "On communicate competence" // J. B. Pride and J. Holmes, (eds.): *Sociolinguistics*. Harmondsworth, Middlesex: Penguin Education, 1972. P. 269–293.